

УДК 004.73:504(477.61)

Катерина Троїцька,
провід. бібліограф НЮБ НБУВ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ВИСВІТЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИМИ РЕГІОНАЛЬНИМИ ЗМІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті окреслюється екологічний стан Луганської області, досліджується повнота висвітлення електронними регіональними ЗМІ Луганської області існуючих екологічних проблем. Подано також матеріали, які відображають ставлення до цих проблем відповідальних чиновників (позитивне чи негативне), а також інформують про участь жителів краю в покращенні екологічної ситуації.

Ключові слова: екологічні проблеми, екологічна ситуація, забруднення річок, забруднення повітря, боротьба з відходами.

Луганська область – великий промисловий регіон з розвинутими видобувними, виробничими й торговельними інфраструктурами. На базі природних ресурсів створено міцні виробничі потужності в різних галузях. Область робить вагомий внесок в економічний потенціал України і входить у п'ятірку найбільш потужних промислово-економічних регіонів держави.

Провідна роль в економіці регіону належить промисловості, питома вага якої в обсязі валового суспільного продукту становить три чверті. Базовими промисловими галузями є вугільна, виробництво коксу й продуктів нафтопереробки, хімічна й нафтохімічна, металургія та оброблення металу, машинобудування.

Історично сформована нерівномірність розміщення підприємств різноманітних галузей промисловості на території Луганської області призвела до формування неоднакових зон техногенного впливу.

Сучасна екологічна ситуація у великих промислових містах характеризується негативним впливом на мешканців хімічних речовин, серед яких переважають важкі метали. Надмірне надходження і накопичення важких металів в організмі призводить до порушення його функціонального стану.

Середні й максимальні концентрації забруднюючих речовин (у кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**Найбільші середні й максимальні концентрації забруднюючих речовин
(у кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст**

Забруднююча речовина	Місто	Середньорічна концентрація	Максимально разова середньорічна концентрація
Пил	Алчевськ	2,9	3,8
Двоокис сірки	Алчевськ	0,9	0,99
Двоокис азоту	Алчевськ	1,3	4,6
Окис вуглецю	Алчевськ	1,4	4,4
Хлористий водень	Лисичанськ	0,28	0,65
Фтористий водень	Луганськ	0,33	2,3
Фенол	Алчевськ	0,52	2,1
Формальдегід	Лисичанськ	0,51	5,9
Сірководень	Алчевськ	0,13	2,25
Аміак	Алчевськ	0,45	1,3
	Лисичанськ	0,80	0,4
	Северодонецьк	0,82	0,5
Анілін	Рубіжне	0,9	0,55

Проблема забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту і впливу його фізичних факторів найбільш гостро проявляється у великих транспортних вузлах – індустріально розвинутих містах області через несприятливу територіально-планувальну структуру міст, унаслідок сформованого в минулі роки оточення промислових підприємств житловими масивами й проходження транзитного транспорту через міста, що значно збільшує загазованість цих міст.

В одному з основних державних документів регіону «Програма економічного і соціального розвитку Луганської області на 2013 рік» передбачено розд. 11. Природокористування та безпека життєдіяльності людини.

Програма визначає головні для регіону проблеми, у тому числі за найважливішими напрямками розвитку регіону:

«Охорона навколишнього природного середовища»:

– низькій рівень зберігання відходів вуглевидобутку в частині захисту атмосферного повітря;

- високе навантаження на атмосферу через викиди підприємств і від автотранспорту;
- недостатність упровадження технологічних процесів і обладнання для використання енергетичного потенціалу (утилізації) шахтного метану;
- незахищеність поверхневих вод басейнів р. Сіверський Донець і підземних вод питної якості;
- низький рівень утилізації промислових відходів;
- недостатній рівень встановлення на місцевості меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

У 2013 р. основні зусилля обласної держадміністрації, її структурних підрозділів, виконкомів міських рад міст обласного значення, райдержадміністрацій, територіальних підрозділів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, підприємств і організацій області будуть спрямовані на вирішення головних проблем розвитку соціальної сфери та економіки. Зокрема, *в екологічній сфері* це:

- впровадження механізму регулювання промислових викидів в атмосферу в рамках наближення до міжнародних стандартів якості повітря;
- збереження і покращення екологічного стану водних ресурсів, ліквідація диспропорції між потужностями системи водопостачання та очищення вод населених пунктів;
- екологізація окремих галузей економіки, що передбачає технічне переоснащення, запровадження енергоефективних і ресурсощадних технологій, маловідходних, безвідходних й екологічно безпечних технологічних процесів на промислових підприємствах – основних забруднювачах довкілля Луганської області;
- реалізація проектів спільного впровадження і проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій;
- запобігання забрудненню відходами навколишнього середовища, у тому числі за рахунок проведення інвентаризації відходів;
- збільшення площі природно-заповідних територій, у тому числі за рахунок створення природно-заповідних об'єктів високої категорії захищеності, а саме: національних природних парків і регіональних ландшафтних парків;
- формування і розвиток національної екологічної мережі;
- підвищення рівня суспільної екологічної свідомості.

Про що ж каже статистика стосовно показників екологічної безпеки? У розд. 11.2. «Охорона навколишнього природного середовища» Програми міститься така інформація: «Для Луганської області, як промислово

розвинуеного регіону України, характерна складна **екологічна ситуація**. По забрудненню атмосферного повітря, у тому числі продуктами горіння породних відвалів, за обсягами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря область посідає третє місце після Донецької та Дніпропетровської областей.

Загальна кількість викидів в атмосферу у 2011 р. – 553,6 тис. т. Підприємства області входять до переліку 100 об'єктів, які є найбільшими забруднювачами довкілля в Україні. Зокрема, це:

- ПАТ “Алчевський металургійний комбінат”;
- ПАТ “Алчевський коксохімічний завод”;
- ЗАТ “Сєверодонецьке об'єднання “Азот”;
- ДТЕК “Луганська ТЕС» ТОВ “ДТЕК “Східенерго”;
- ПрАТ “ЛІНІК”.

У 2012 р. очікується незначне зменшення викидів до рівня 543,2 тис. т через скорочення виробничої діяльності промислових підприємств.

Найбільші обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря мають підприємства енергетичної галузі, чорної металургії і вугільної промисловості. У містах і районах, де розташовані підприємства основних галузей промисловості, спостерігаються найвищі обсяги викидів в атмосферне повітря, а саме: м. Луганськ (27,7 %), м. Алчевськ (21,4 %), м. Краснодон (16,7 %).

Найбільше страждають від забруднення повітря мешканці Краснодонського району (1,08 т на одну особу), м. Алчевськ (1,00 т на одну особу), м. Краснодон (0,83 т на одну особу), м. Луганськ (0,31 т на одну особу).

Ситуацію з викидами в атмосферу також ускладнює наявність на території області 537 породних відвалів, з яких 65 – діючі й недіючі відвали, що горять.

У 2013 р. прогнозується зменшення викидів в атмосферу на 1,9 % – до 532,9 тис. т. Досягнення цього показника прогнозується за рахунок впровадження технічних заходів, передбачених екологічними програмами або планами робіт підприємств з питань охорони навколишнього природного середовища з ефектом зменшення кількості й потужності викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря і впровадження нового механізму регулювання промислових викидів в атмосферу».

Що ж стосується **охорони водних ресурсів**, то тут картина виглядає таким чином: «За даними моніторингових досліджень у 2012 році на поверхневих водних об'єктах у створах спостереження спостерігається перевищення вимог СанПіН № 4630-88 за вмістом органічних

речовин, що має систематичний характер. Концентрація специфічних показників і солей важких металів варіює у межах ГДК, відповідно до вимог санітарних норм.

Забруднення по органічних сполуках і сольових показниках у поверхневих водах басейну р. Сіверський Донець, згідно з вимогами санітарних норм, пояснюється стійким забрудненням рік унаслідок точкових та дифузних джерел забруднення.

Для вирішення проблеми забруднення басейну транскордонної ріки Сіверський Донець розроблено проект Державної програми заходів з екологічного оздоровлення Сіверського Дінця. При виконанні Програми можливо досягти поліпшення показників вод річки з IV до III і II класів якості.

Найбільшими забруднювачами водних ресурсів в області є: ВП “Луганська теплова електрична станція” ДТЕК “Східенерго”, ЗАТ “Севродонецьке об’єднання “Азот”, ПрАТ “Алчевський металургійний комбінат”.

Для зниження рівня забруднення водних ресурсів з обласного екологічного фонду у 2012 р. виділено кошти на проведення робіт на каналізаційно-очисних спорудах, на заходи з оздоровлення р. Лугань у сумі 32,5 млн грн використано близько 20 млн грн.

За рахунок коштів фонду забезпечено будівництво очисних споруд у містах Рубіжне, Антрацит, Гірське, Луганськ, Попасна, Первомайськ, Молодогвардійськ, Суходольськ та інших населених пунктах.

У 2012 р. розпочато роботи з оздоровлення р. Лугань у 38-кілометровій зоні від її гирла до м. Олександрівськ.

У 2013 р. прогнозується подальша реалізація проекту з гідрологічного та санітарного оздоровлення р. Лугань і затвердження Державної екологічної програми оздоровлення басейну Сіверського Дінця на період до 2017 р. з виділенням бюджетного фінансування природоохоронних заходів.

Покращання стану водних ресурсів прогнозується також і за рахунок фінансування заходів з демінералізації шахтних вод, реалізація яких передбачена Програмою “Українське вугілля”, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2002 р. № 438; заходів з реформування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства Луганської області».

Існує ряд проблем у питаннях **поводження з відходами**.

«На сьогодні на Луганщині зберігається достатньо висока концентрація промислового, сільськогосподарського виробництв, транспортної інфраструктури в поєднанні з компактністю проживання населення, що створює

додаткове антропогенне навантаження на біосферу Луганщини, у тому числі за рахунок негативного впливу місць видалення відходів.

Станом на 1.01.2012 р. у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств області накопичилось 904,8 тис. т небезпечних відходів I–III класів небезпеки, з них I класу – 14,1 тис. т, II – 69,7 тис. т, III – 821,0 тис. т, відходів IV класу небезпеки – 1,46 млрд т.

На сьогодні налічується 271,7 т заборонених чи непридатних отрутохімікатів у 33 місцях їх зберігання.

Для фінансування заходів у сфері безпечного поводження з відходами з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2012 р., відповідно до рішення Луганської обласної ради від 24.02.2012 р. № 10/52 (зі змінами), виділено коштів у сумі 27,8 млн грн на будівництво полігонів твердих побутових відходів у містах Свердловськ і Попасна; на початок робіт з рекультивації полігону в м. Свердловськ зі збором біогазу, а також на виготовлення проекту для будівництва сортувального комплексу та регіонального полігону ТПВ (станом на 1.10.12 р. освоєно 12,1 тис. грн).

У 2013 р. триватиме фінансування зазначених заходів.

У галузі охорони навколишнього природного середовища реалізуватиметься три регіональні програми із загальним прогнозним обсягом фінансування 65,6 млн грн за рахунок коштів обласного бюджету».

Не меншу увагу приділено проблемам екологічного й соціального розвитку Луганської області в документі під назвою «Стратегія економічного та соціального розвитку Луганської області до 2015 року». Крім перерахування проблем екології, цікавим у цьому документі є те, що ним визначено пріоритетні завдання у сфері соціально-економічного розвитку (у тому числі й щодо екологічної безпеки регіону) та очікувані результати від проведення заходів щодо поліпшення екологічної ситуації.

Отже, ми ознайомилися з офіційними документами й статистичними даними, що стосуються екології та екологічних проблем області. Не стоять осторонь щодо висвітлення та аналізу екологічних проблем Луганщини й регіональні електронні ЗМІ.

Серед найактивніших електронних видань (візьмемо для аналізу період, починаючи з 1.01.2013 по 1.05.2013) є:

- «Восточный Вариант»;
- EastKor – Восточный корреспондент;
- CXID-INFO;
- City News;
- «ОстроВ»;

- МГ media;
- «Мой город»;
- Ирга-fax.

Саме в них найчастіше порушуються питання екології, охорони довкілля і водних ресурсів, проблеми чистоти в містах Луганської області, а також розповідається про активну допомогу жителів регіону щодо вирішення екологічних проблем. Ось наприклад, популярне видання City News (<http://www.citynews.net.ua/news/25742-v-luganske-studenty-lnu-razrabatyvayut-proekty-eko-zaschity-goroda.html>, 22.04.2013) інформує про студентів кафедри садово-паркового господарства та екології Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Студенти цього закладу проводять різноманітні екологічні практики, облагороджують ділянки уздовж берега р. Деркул (такі акції проводять уже третій рік). Також студенти факультету суспільних наук беруть активну участь у наукових проєктах з охорони природи. На кафедрі садово-паркового господарства та екології відбулася презентація більше ніж 20 проєктів з озеленення, які підготували студенти і випускники факультету суспільних наук. Така спланована робота зі створення «екологічно чистого світу» вийшла за межі Луганська. Студенти створюють рекламу, спрямовану на збереження чистоти й збільшення кількості зелених насаджень по всьому світу. Усе це говорить про те, що молоді краю не байдуже, у якому середовищі жити їм і їхнім нащадкам.

До переліку добрих справ можна занести і таку. У Луганській області, за даними інформаційного агентства «ОстроВ» (<http://www.ostro.org/lugansk/society/news/418106>, 16.04.2013), на допомогу екологам прийшли козаки. Вони проводитимуть сумісні рейди разом з екологічними інспекторами після того, як пройдуть інструктаж, стажування і складуть іспити. У першому такому рейді під час проведення операції «Нерест-2013» уже взяло участь 50 козаків. За два тижні роботи складено 170 протоколів на порушників. Улітку козаки будуть задіяні в рейдах з профілактики пожеж.

МГ media (<http://mgm.com.ua/news/cena-reputacii-chego-stoit-ostatsyachestnym-predprinimatelem-v-ukraine>, 17.04.2013) повідомляє, що на Луганщині живе приватний підприємець С. Борисенко. Його підприємство «Екіна» розшифровується, як «екологічна ініціатива». Тут уже протягом 20 років відходи Стаханівського феросплавного заводу перетворюють у феросиліцій найвищої якості за розробленою С. Борисенком технологією. Він вважає, що найкращим у його діяльності є те, що його підприємство зберігає нашу рідну «неньку-природу».

До речі, підприємство «Екіна» є ще й справним платником податків, за що й отримало нагороду «Кращий платник податків».

Проводиться також робота й зі школярами області. Кожний рік Міністерством освіти та науки України проводиться акція «Майбутнє ліса у твоїх руках», повідомляє **офіційний сайт газети «Мой город Северодонецк» «Мой город»** (<http://sever.lg.ua/2013-04-15-les-legkie-severodnetsk>, 15.04.2013). Головна мета акції – оновлення і благоустрій лісових насаджень, покращення екологічної ситуації в регіоні, виховання в учнях любові до рідного краю, залучення учнівської і студентської молоді до створення нових лісів (посадка дерев) за допомогою лісничих. Акція проводиться щорічно протягом квітня місяця. У цьому році також школи і Северодонецький міський центр еколого-натуралістичної творчості за підтримки Северодонецького лісомисливського господарства висадили близько 20 тис. саджанців сосни за межами міста.

Тепер безпосередньо до проблем. Постійно з'являються у стрічках новин відомості **про забруднення річок Луганщини**. Наприклад, сайт «Восточный Вариант» у стрічці новин за 22.03.2013 р. (<http://v-variant.lg.ua/region/57474-v-reku-lugan-sbrosili-nefteprodukty.html>) сповіщає, що служба екоінспекції виявила факт забруднення р. Лугань емульсією нафтопродуктів через несправність очисних споруд. На тому ж сайті за 29.01.2013 р. (<http://v-variant.lg.ua/region/55090-k-ochistke-reki-lugan-esche-ne-pristupili-tendery-i-ekspertizy-zatyuanulis.html>) зазначають, що на очищення р. Лугань уже виділено кошти, але експертизи й тендерні процедури зайняли занадто багато часу – тому до роботи ще не стали.

Сайт EastKorr – Восточный корреспондент (<http://www.eastkorr.net/obshchestvo/glavnaya-reka-luganshchiny-terpit-ekologicheskuyu-katastrofu>, 1.04.2013) подає таку новину: «Основна водна артерія Донбасу – річка Сіверський Донець на межі екологічної катастрофи. Основну порцію забруднюючих речовин Донець отримує в районі Лисичанська. У минулому році, за даними Сіверсько-Донецького басейнового управління, 288 підприємств скинули в басейн річки 676,4 млн куб. м стоків, причому хоч якийсь очищення пройшла тільки половина цього об'єму. Причому Сіверський Донець згадується в міждержавній угоді про охорону транс прикордонних водних ресурсів, підписаній у 1992 р. У листопаді 2010 року президенти України та Росії дали спільне доручення про підготовку відповідних державних програм і, у перспективі, злиття їх в єдиний міждержавний проект. Але фахівці констатують, що нічого в цьому напрямі зроблено не було. Були лише правильні слова й ніяких дій.

Те, що було представлено як «державна програма», фахівці називають профанацією».

Перейдемо до іншої проблеми – **забруднення повітря в містах**. У Луганську, за даними інформаційного агентства «ОстроВ» (<http://www.ostro.org/lugansk/society/news/413595>, 27.03.2013), підприємство «Теплокомуненерго» здійснило надмірний викид забруднюючих речовин у повітря. Збиток, завданий державі в результаті таких дій, становив 90 тис. грн.

У Лисичанську ситуація із забрудненням повітря не краща. На території ВАТ «Лисичанський завод гумових технічних виробів» є такі підприємства: ТОВ «НВП “Лисичанський гумовотехнічний завод”», ТОВ «Спеціалізований торговельний дім “Лисичанський завод ГТВ”», ВАТ «Регенерат», МПП «Риф», ТОВ «Лайон», ТОВ «Луганськпереробка». Крім того, на межі з ВАТ «Лисичанський завод гумових технічних виробів» розташовано ТОВ «Виробнича фірма “Лідер”», повідомляє **офіційний сайт газети «Мой город Северодонецк» «Мой город»** (<http://sever.lg.ua/2013-01-23-p-dpri-mstva-na-teritor-vat-lisichanskii-zavod-gumovikh-tekhn-chnikh-virob-v>, 23.01.2013). Інспекцією протягом вересня – листопада проведено позапланові перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства зазначеними підприємствами, під час яких виявлено факти порушення правил поводження з відходами. Винних притягнуто до відповідальності.

Також ця проблема розглядається і на сайті «Восточный Вариант» (<http://v-variant.lg.ua/region/54902-ekologi-ischut-teh-kto-zagryaznyaet-prirodu-v-lisichanske-na-territorii-byvshego-zavoda-rti-provedena-totalnaya-proverka.html>, 24.01.13). До того ж повідомляється, що раніше в Лисичанську відбулася навіть акція протесту проти діяльності ТОВ «Луганськпереробка», яке розміщено на території колишнього заводу гумовотехнічних виробів. Організатор акції В. Шведов стверджував, що саме це підприємство отрує життя мешканцям будинків, що поблизу.

Не менш важливою є **проблема сміття і стихійних звалищ у містах**. Загалом по Луганській області зафіксовано 25 стихійних звалищ загальною площею 423 кв. м. Про це поінформував на прес-конференції начальник Державної екологічної інспекції в Луганській області А. Гацко, зазначає СХІD-INFO (<http://sxid.info/105945.html>, 16.04.2013).

Ситуація зі сміттям безпосередньо в Луганську просто вражаюча, інформує «0642.ua. Сайт міста Луганська» (<http://www.0642.ua/news/264221>, 28.01.13). Сміттєпроводи в багатоповерхових будинках існують, але не працюють, їх просто забили дошками. І купи сміття

«оселилися» безпосередньо під будинками. І що головне, баки для сміття розташовано навіть у місцях, зовсім несподіваних і необлаштованих для них. Така ж проблема і в Северодонецьку. Там теж брудні й сморідні баки для сміття встановлено по всьому місту, наприклад перед входами до ресторанів. Жителі Луганська та області не втрачають надії на те, що в місті збудують колись сміттесортувальний завод. Але поки що, як зазначає автор статті, це звучить доволі фантастично.

В Антрациті, зазначає Антрацит.net (<http://antratsit.net/2013/04/01/gorod-utopaet-v-musore.html>, 1.04.2013), у центральній частині ємкості для сміття відсутні навіть на підвір'ях. Відповідальні служби кажуть, що заплановано встановити 260 контейнерів. Однак закупівля не виконується через затримку фінансування.

Таких прикладів можна навести багато і в інших містах – Красний Луч (Ирта-fax, <http://irtafax.com.ua/news/2013/04/2013-04-22-14.html>, 22.04.2013), Ровеньки (Ирта-fax, <http://irtafax.com.ua/news/2013/02/2-013-02-11-03.html>, 11.02.13).

Щодо ставлення міських чиновників і органів державної влади до екологічних проблем. Наприклад, у Луганській області затримали двох співробітників міськради (головних спеціалістів відділу охорони навколишнього середовища) за отримання хабара за неприягнення приватного підприємця до адміністративної відповідальності за порушення вимог екологічної безпеки («Луганск. Комментарии», <http://lugansk.comments.ua/news/2013/04/16/143309.html>, 16.04.2013).

Також прокуратурою області виявлено, що протягом минулого року на природоохоронні заходи витратили лише 60 % від загальної суми надходжень у місцеві бюджети, зазначає «Восточный Вариант» (<http://v-variant.lg.ua/region/58658-oblprokuratura-chinovniki-ne-speshat-tratit-dengi-na-ekologiyu-i-razmeschayut-milliony-na-depozitah.html>, 17.04.2013). На думку прокурора Луганської області А. Мельника, недосконалість законодавства стосовно механізму формування місцевих бюджетів дає можливість органам місцевого самоврядування використовувати залишки спеціальних природоохоронних фондів – як тимчасово вільних засобів – для розміщення на депозитних рахунках у банках. Через відсутність контролю з боку спеціально уповноважених органів державної влади за формуванням бюджетів місцевих рад у минулому році на депозитах було розміщено 77,5 млн грн.

Але «прославились» не тільки нечисті на руку чиновники, а й безпосередньо охоронці природи, лісничі, які «не поспішають» перевіряти свої території. На території Красноярського лісництва органи лісової

охорони не провели жодної перевірки щодо виявлення фактів забруднення земель лісництва побутовими й промисловими відходами, хімічними, радіоактивними та іншими шкідливими речовинами, інформує City News (<http://www.citynews.net.ua/news/25733-luganskie-lesniki-ne-obraschali-vnimaniya-na-zasorenie-zemli.html>, 19.04.2013), за що й були покарані.

Поряд з цими негативними фактами є і протилежна думка щодо дій місцевих органів влади. Так, на думку О. Арапова, керівника фракції Партії регіонів у Луганській обласній раді, звинувачувати сьогодні обласну владу в погіршенні екологічної ситуації в місті просто не коректно (сайт Луганської обласної організації Партії регіонів, <http://www.pr.lg.ua/speech/9533-aleksandr-arapov-v-sovetskoe-vremya-kogda-v-donbasse-stroili-predpriyatiya-na-ekologicheskie-problemy-nikto-ne-obraschal-vnimaniya-i-segodnya-govorit-o-tom-chto-oblastnaya-vlast-vinovata-v-uhudshenii.html>, 18.04.2013). Тільки за останні три роки у 20 населених пунктах Луганщини було побудовано очисні споруди, «наведено порядок у подачі води для пиття». Також обласною владою було проведено ряд заходів з реконструкції систем водовідведення в Луганській області – за умови, що грошей на цю сферу ЖКГ завжди виділяється менше, ніж необхідно. Раніше, коли будували підприємства, на екологічні проблеми ніхто не звертав уваги – тому на сьогодні не можна казати, що обласна влада винна в погіршенні екологічної ситуації в регіоні.

Судячи з переглянутих матеріалів, можна зробити висновок, що проблем існує дуже багато і, на жаль, вони не всі своєчасно вирішуються. Електронні ЗМІ Луганщини, як вартові, стоять завжди на сторожі цього питання. Інформують різносторонньо, широко, неприховано й часом критично.

Список використаних джерел

1. Програма економічного і соціального розвитку Луганської області на 2013 рік [Електронний ресурс] // Луганська облдержадміністрація : веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.loga.gov.ua/oda/about/department/economy/se-state/program>. – Дата доступу: 2.01.2013. – Назва з екрана.

2. Стратегія економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року [Електронний ресурс] // Луганська облдержадміністрація : веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.loga.gov.ua/oda/about/department/economy/se-state/str-dev>. – Дата доступу: 27.02.2013. – Назва з екрана.